

Discurs amb motiu de la inauguració del Monument a El Greco

Santiago Rusiñol

Amb motiu de la commemoració en 2014 del quart centenari de la mort de Doménikos Theotokópoulos (1541-1614), més conegut amb el nom d'El Greco, ens ha semblat escaient publicar el text del discurs pronunciat pel pintor i escriptor barceloní Santiago Rusiñol (1861-1931) en l'avinentesa de la inauguració del monument erigit pel poble de Sitges en honor del pintor cretenc. Deixant de banda la seua vessant més protocol·lària (l'agraïment sincer als sitgetans que havien finançat el monument per subscripció popular), la importància del text radica en el fet que aquest rebassa amb escreix la seua funció d'homenatge puntual a un artista amb qui Rusiñol se sentia plenament identificat (fou ell mateix qui posà en marxa la iniciativa), per a esdevenir una apassionada defensa, des del punt de vista ideològic i estètic, de la teoria de l'art per l'art, assumida i propugnada pel Modernisme rusinyolià fins a les últimes conseqüències. En un context històric de decadència, marcat pel «desastre del 98» i pel subsegüent debat sobre el fracàs d'Espanya com a nació, l'autor fa una crida a un regeneracionisme distint, que mire cap al futur i deixi enrere el record d'una època de suposat esplendor de la monarquia hispànica, ja definitivament superada. Per avançar al ritme de l'Europa moderna, que ara es burla de nosaltres, cal enderrocar els vells gegants amb peus de fang i girar la vista cap als veritables herois del nostre passat: els homes universals que, com El Greco, lluitaren per fer vèncer les idees noves i germinadores que ens fan somniar en un passat gloriós. Tan sols aquests precursors que «fan viure la vida espiritual», sembla voler dir-nos Rusiñol, mereixen l'esforç d'un poble generós, sempre a l'avantguarda, que mira més enllà de les fronteres.

Francisco Fuster

DISCURS AMB MOTIU DE LA INAUGURACIÓ
DEL MONUMENT A EL GRECO

Sitgetans:

El dia de la inauguració del Monument al Greco ha arribat; el que per un moment semblà sols un desig, fins un somni d'uns quants devots de l'artista s'ha convertit en un fet. Ja aquella noble figura que vivia en el record de tots els que estimen l'art viurà amb sa plàstica imatge, gràcies a l'amor del nostre poble que no ha perdut les creences, entre la gran soledat d'aquest mar d'indiferència que ha inundat la nostra terra.

El fet de glorificar i enaltir i perpetuar en la pedra una figura d'artista, pel sol fet d'agraïment vers un home que no és fill d'aqueixa terra, sinó de la humanitat, no sabeu pas el que us honra; el fet de desprendiment per una idea platònica, per una figura històrica, sense el relleu de la vida, ni atracció de consciència, ni lligaments de família, no podeu imaginar-vos com us vesteix de noblesa: de la glòria que ha escampat aquella hermosa figura; acaparar l'agraïment i pagar el deute de tots en aquesta recordança, podeu creure que us aixeca a alçària tan gloriosa, que en fer un pedestal al Greco, feu un pedestal al poble.

Tot ha sortit de vosaltres; sense vostra abnegació, aquell geni independent, aquell geni creador que en dar vida a la matèria féu honra a la humanitat; el precursor de Velázquez, que per primera vegada, feia realitat el somni, donava plàstica a l'ànima, i aturava l'esperit marcant-lo sobre la tela per admiració dels segles; aquell raig d'inspiració que per ser tan esplendent fou jutjat de bogeria perquè enlluernava el vulgo; aquell sant del calendari de l'art, sense vostra devoció no tindria un sol altar que recordés sa memòria, perquè fa tristesia dir-ho però és veritat: els que s'han quedat ses obres no han tingut desprendiment, ni voluntat, ni memòria per pagar el deute que tenen; molts artistes que deuen tot el que saben a la tradició del mestre s'han mostrat sords al record i sords a l'agraïment; els aplecs i societats que porten l'art per senyera, no han donat senyals de vida per recordar la del geni; fins se'ns negà la matèria d'un pobre piló de bronze que, d'haver-lo donat a temps, no el tindria l'enemic i honoraria nostra pàtria; fins s'han burlat de vosaltres i de vostra abnegació tots els curts de pensament; però com més destorbs han sortit i més espines crescut pel camí de la vostra idea, més gloriosa fan l'obra i més gloriós aquest poble, que mig somniós, vora el mar, sap somniar en el passat mentre espera el pervindre.

Aquest pervindre que espera, la gran regeneració que necessita aquesta terra i que tot-hom demana a crits, com un poble que s'ofega, si tots els pobles plegats seguissin el nostre exemple no es faria esperar gaire. Si en comptes d'encomanar-nos la política menuda que porta odis de botiga, astúcies de guineu i depravació de costums, se seguís el gran exemple de nacions fortes i dignes; si en comptes de creure'ns hèroes, de creure'ns en aquell temps que dominàvem el món, de creure'ns com nostres avis, ens vegéssim tal com som i procurant imitar-los, estudiéssim tots plegats per ser dignes de l'herència; si en comptes d'aixecar

estàtues als homes improvisats, fills d'ahir i enlairats per sorpresa, els homes quina història no ha passat per la crítica, les alcéssim en el pedestal dels segles i en comptes de creure'ns dignes com les mateixes estàtues, sols fóssim els seus devots, uns devots plens de la fe de ser dignes dels seus mèrits, no ens veuríem desenganyats com els que acabem de veure. Si la honradesa es fes glòria, els malvats s'haurien d'encauar; si el mèrit, victòria, els tontos s'amagarien; si el treball, virtut, emigrarien els dropos; si tots els pobles plegats seguissin el vostre exemple, la gran regeneració no es faria esperar gaire. De les espigues de poble se'n faria una gran garba, no de palla, com és ara per desgràcia, sinó d'espigues madures, daurades pel sol esplèndid i les planes d'eixa terra serien un martell d'or on tots viuríem feliços.

La nostra espiga és madura. L'estàtua, enlaire. Avui que tenim de baixar el cap per mirar tantes tristeses, hem d'alçar-lo per mirar la gran figura; avui que tanta vergonya ens ha tirat el present, és consol mirar el passat; avui que tants hèroes falsos cauen sota de les ruïnes, és necessari aixecar als hèroes verdaders perquè el fangal no els embruti; avui que per tot arreu se'ns rebaixa i desprecia, és un deber que tenim de poder mostrar als de fora que si s'honra als toreros, encara hi ha qui honra els artistes; que si bé es parla en flamenc, també es parla en llenguatge del record amb la concessió de làpida; que si s'honra el vedell d'or, es troba or per honrar la idea pura; que si cauen les muralles a l'empenta de les bales, altres muralles s'aixequen en l'àmbit del pensament; que si hi ha pedestals d'arena on s'han enfilat els tontos ajudats per la fortuna, prop l'arena tenim pedestals de pedra per enlairar-hi el Geni que sembla la llavor santa que avui és pa de l'esperit dels mateixos que ens denigren.

Fins la fama d'egoistes que teníem, avui hem tirat per terra, perquè el poble que dóna, com ha donat, el més noble que pot dar, la glòria reconeguda, i no la dóna a un fill d'aquí sinó a un home universal, no pot ser mai egoista; fins contra el positivisme hem aixecat bandera. Fins d'exemple podem servir als altres pobles, ja que si aquí neix un monument que no ha nascut en altres llocs, és prova que aqueixa terra és abonada per néixer-hi. Mai les flors no han crescut en el desert; mai les plantes ufanoses s'arrelen en el rocam; ni han fructificat els arbre sense saó. Sí: si el Greco avui té una estàtua i la té vora del mar i la té al poble de Sitges, que és l'oreig de la platja i el gronxament de les ones i la salabor de l'aire, és vent que porta cultura, és que portaven en l'ànima la idea germinadora i n'hi ha hagut prou de regar-la perquè nasqués ufanosa.

A tots us dono les gràcies, que tots us les mereixeu. Des dels que han obert la mà fins els que l'han allargada, des de l'obrer al menestral, des del ric al mariner, des de nostre Ajuntament a l'artista que, vivint la vida de l'altre artista, l'ha fet viure en eixa pedra, desenterrant sa memòria; des dels que vivim aquí com els pelegrins de fora que de l'altra banda d'Espanya han vingut a honrar la festa. A tots us dono les gràcies. Tots plegats heveu comprès que si es poden borrar els pobles i canviar les fronteres, la glòria que surt de l'art hi vesteix aurèola als que saben honrar-la, aquesta no s'esborra mai, que si moren els mortals les planes que ells han escrit, si són dignes i hermoses i ben escrites, són tresors

que han de guardar-se, i alabat qui sap guardar-les, que si les guerres dels pobles omplen els cementiris, el desenterrar els genis i fer-los viure de nou, aquesta és l'obra de la pau, la gran obra que avui esteu fent vosaltres.

Visca el poble que ressuscita els morts a la vida de la glòria, visca els homes que fan viure la vida espiritual, és a dir: Visca Sitges, i Visca el Greco! □

SANTIAGO RUSIÑOL
Sitges, 29 d'agost de 1898

Aquest text aparegué per primera vegada en *El Eco de Sitges*, el 4 de setembre de 1898. Un any abans, aquest mateix periòdic ja havia publicat el discurs pronunciat per Rusiñol el 25 d'agost de 1897, amb motiu de l'emplaçament a Sitges i la col·locació de la primera pedra del monument a El Greco. Ambdós textos es poden llegir al portal de l'Institut d'Estudis Catalans dedicat a la digitalització de l'*Obra Completa* de Santiago Rusiñol, sota la direcció de Vinyet Panyella [<http://taller.iec.cat/ocsr/>]. Per tal de mantenir el seu «sabor d'època», he respectat les formes antigues i els arcaïsmes (o castellanismes) emprats per l'autor en la versió original del text.